

Bir Ortaçağ Şairinin Kaleminden Selçuklular - İbnü'l – Verdi

Mustafa Alican

Kronik Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2017, 134 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-19-8

Samet AKPINAR*

Selçuklular tarihi hakkında bilgi öğrenmek için bu konu hakkında eser yazmış olan İbnü'l-Verdi'nin bilgilendirici olacağını düşünüyorum. Şafi mezhebine bağlı olan İbnü'l-Verdi, yaşadığı dönemde didaktik şiirleriyle ünlenmiştir. İbnü'l-Verdi'nin *Tarihu İbnü'l-Verdi* adlı eserinde Selçukluları hakkında bahsetmiştir. Yazarımız Mustafa Alican ise bu kısımlardan tercüme ve notlar çıkarmıştır. İbnü'l-Verdi eserinde yıl içinde yaşanan olayları kendi tarzıyla anlatarak yazar.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, sametakpinar01@gmail.com

1040 ile 1041 yılları arasında Tuğrul Beg ile Çağrı Beg güçlü duruma geldiler. Burada bazı valiler ile çekişmelerde bulundular. Gazneli devletinin yakınlarında olan Selçukluların ileride tehdit olabileceği düşünülüyordu. Arslan el-Hazin, Sultan Mahmud'a, Arslan'a mensup bulunan Selçukluların Ceyhun Nehri'nde boğdurulmalarını teklif ettiyse de Sultan bunu kabul etmedi. Bunun üzerine ok atmamaları için başparmaklarının kesilmesi önerildi. Sultan Mahmud bu önerileri reddetti. Bu önerilerdeki amaç Selçukluların ileride tehdit olabilme ihtimaliydi. Şöyle bir not eklemek isterim Mahmud'a bu öneriler verildikten sonra Mahmud, Arslan'a ne kadar vicdansız biri olduğunu böyle bir şeyin olmayacağını mektupla yazar. İlginç olan tarihe baktığımızda ise Gazneli devletini Selçukluların yıktığı görülür. Selçuklular, Sultan Mes'ud'un askerlerini bir kez daha yendiler. Horasan bölgesinde güçlü bir hakimiyet kurdular. Nisabur'da Tuğrul Bey adına hutbe okundu. 1043 yılında beş bin çadır Türk Müslüman oldu. Çin havalisinde yaşayan Hıtaylar ve Tatarlar dışında İslam'ı kabul etmeyen Türk boyu kalmadı. 1047 ile 1048 arası Iraklılar açlıktan ölü eti yediler. 1049 yıllarında Tuğrul Bey'e Rum Meliki (Bizans İmparatoru) hediye gönderdi. İlişkilerin gelişmesi üzerine Konstantiniyye'deki mescid imar edildi. Burada namaz kılınıp Tuğrul Bey adına hutbe okundu. 1051 senesinde Tuğrul Bey dönemin Abbasi Halifesine hediyeler gönderdi. 1052 yılında Tuğrul Bey Sultan Mes'ud'un kızı ile evlendi. 1054 yılında Tuğrul Bey Azerbaycan üzerine yürüdü ve Tebriz'e yöneldi. Buranın sahibi Vehsuzan kendisine itaat etti, Tuğrul'un adına hutbe okuttu ve hediyeler getirdi. Rumların elinde bulunan Malazgirt'i almaya çalıştı ama alamadı. Rum ülkesine saldırıp, yağmalayıp, öldürüp esirler alarak ülkesine döndü. 1055 ile 1056 yılları arasında Tuğrul Bağdat'a gelmek için izin istedi. Halife el-Kaim bunu kabul etti. Tuğrul Bağdat'a geldi ancak halktan bazı kişiler askerlerini yağmaladı. Bunun üzerine halkla savaşmak zorunda kaldı. Halk yenilgiye uğradı. 1059 yılında Tuğrul'un kardeşi Çağrı öldü. Onun yerine Alparslan geçti. 1062 yılında Tuğrul, el-Kaim'in kızı ile evlendi. 1063 yılında Tuğrul bey öldü.

1063 ile 1064 yılları arasında Alparslan, amcası Tuğrul Bey'in vezirinin tutuklanmasını emretti. Bu karara Alparslan'ın veziri Nizamülmülk sebep olmuştu. 1064 yılında Nizamülmülk, Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nin yapımına başladı. 1070 ile 1071 yılları arasında Bizans İmparatoru Romanos Diogenes topladığı Rum, Çerkes ve Ruslarla birlikte Malazgirt bölgesine gitti. Alparslan da ona doğru hareket etti. Alparslan barış yapmak istedi ama Diogenes savaş istedi. 1071 yılında savaşlar ve Alparslan kazandı. Mal ve esirler karşılığında serbest bıraktı. 1072 yılında Ferber beldesinde bir kalede Yusuf el-Harezmi adında bir muhafız vardı. Bu adam suç işlemişti ve bundan dolayı Sultanın karşısına çıkarıldı. Alparslan adamın dört kazık ile yere çakılmasını istedi. Yusuf hükümdara dedi ki: 'Ey muhannes, öldürme işi böyle mi olur?' dedi. Muhannes, kadınsı anlamına gelen, hakaret amacıyla kullanılan bir kelimeydi. Alparslan sinirlendi ve yayını eline alıp Yusuf'u vurmaya çalıştı. Başarısız olunca Yusuf, Alparslan'ı bıçak atarak öldürdü. Gulamlarda Yusuf'u öldürdü. Alparslan ölmeden önce saltanatı oğlu Melikşah'a vasiyet etti.

Melikşah ordusuyla birlikte Horasan'a döndü. Bağdat'a ve etraftaki şehirlere elçiler yollayarak hutbenin kendi adına okutulmasını istedi. Nizamülmülk işleri yürüten kimse olarak vezirliğe devam etti. 1074 yılında Melikşah rasat yaptırdı. Buraya önemli birçok insan geldi. Melikşah, Ömer Hayyam'ı İsfahan'a davet ederek orada bir gözlemevi açmasını istedi. Ömer Hayyam bu isteği kabul ederek gözlemevini kurdu. 1078 yılında Tutuş, Dımaşk şehrine hakim oldu. 1091-1092 yılları arasında Melikşah'ın emriyle Bağdat'ta Sultan Camii yapılmaya başladı. 1092-1093 yılları arasında Nizamülmülk ve Alparslan ölmüştür. Nizamülmülk, dilenci bir çocuğun saldırısıyla öldü. Melikşah ise ondan otuz beş gün sonra öldü. Nizamülmülk önemli görevlerde bulundu ve önemli hükümdarların yanında yer aldı.

Melikşah öldüğü zaman, zevcesi Terken Hatun onun ölümünü gizledi. Kendilerine çokça mal dağıttığı emirlerle birlikte İsfahan'a doğru hareket etti. Bu emirlere küçük yaştaki oğlu Mahmud'un sultanlığı için yemin ettirdi. Tacülmülk'ün, Nizamülmülk'ün katlinden sorumlu tutulduğu için Nizamülmülk taraftarları Berkyaruk'a katıldılar. Berkyaruk ile Terken hatunun askerleri savaştı ve savaşı Berkyaruk kazandı. Tacülmülk, Nizamülmülk taraftarları tarafından öldürüldü. 1094 yılında Bağdat'ta Berkyaruk adına hutbe okundu. 1095 yılında Berkyaruk, amcası Tutuş'un üzerine giderek Rey yakınlarında savaştılar ve savaşı Berkyaruk kazandı. 1097-1098 yılları arasında Franklar (Fransa) yedi ay boyunca Antakya'yı kuşattılar. Yağsıyan cesaretiydi ama bir gece hata yaptı ve şehri kaybetti. Şehir ele geçiren Franklar, Müslümanları kılıçtan geçirdiler.

Batınilerin ilk büyümeleri Sultan Melikşah'tan sonraydı. Melikşah tarafından inşa edilmiş olan İsfahan kalesi dahil bir çok kaleyi ele geçirdiler. Batınilerin kurucusu Hasan b. es-Sabbah, keskin zekalı mühendis bir adamdı. Berkyaruk, Batınileri takibata tuttu ve Batını oldukları bilinen kimseleri öldürttü. İsmaililer, Hassan'ın etrafında, Batını itikadı ile hareket etmeye başladı.

Okumuş olduğum bu kitap ile Selçuklular hakkındaki genel bilgileri öğrenmiş oldum. İbnü'l-Verdi'nin notlarını okuduğumda, Türklerin birbirleriyle çokça savaştığını ve bunların en çokta kendilerine zarar verdiklerini farkettim. Bahsedilen dönemlerde Milliyetçilik duygusunun gelişmediğinin farkındayım ama bu kadar parçalanmışlığın herkese zarar getirdiği kanaatindeyim. Kitabı almak isteyenlere tavsiyem Selçuklular tarihi hakkında araştırma yapıp okumalarıdır.